

2020

Idékatalog

Inspiration til aktiviteter og projekter, der kan medvirke til at fremme bosætningen på de danske småøer. Kataloget er et resultat af projektet "Nye naboer – mere ø-liv", som Sammenslutningen af Danske Småøer og LAG Småøerne gennemførte i fællesskab i 2018-2020.

Indhold

Forord	3
Introduktion	4
Hvad er en småø?	4
Projekt "Nye naboer – mere ø-liv", hvad går det ud på?	4
De fire indsatsområder	4
Hvorfor fokus på bosætning og erhvervsudvikling på småøerne?	5
Idékatalogets formål og anvendelse	5
Idékatalogets målgruppe	5
Idékatalogets tilblivelse	6
Temaer	7
Hvordan tiltrækker vi nye øboere?	7
Hvordan modtager og fastholder vi nye øboere?	7
Hvordan skaffer vi flere (leje)boliger på småøerne?	8
Hvordan styrker vi iværksætteri og beskæftigelse på/fra øen?	9
Hvilke muligheder er der for øerne frem mod 2030 – Trends og modtrends	10
Bosætning sådan! – 10 gode tip til småøerne	12
Cases fra småøerne m.fl. – skematisk oversigt	14
Afslutningsrapport	24

Forord

De danske småøer oplever i disse år en øget tilstrømning af turister, mere medieomtale og en generel større interesse for at flytte til øerne. Den positive udvikling er ikke lige fremtrædende på alle øer, ikke mindst fordi øerne har forskellige rammevilkår (sejltid, antal afgang, afstand til større by, faciliteter m.m.) og dermed forskellige muligheder for at tiltrække og fastholde nye beboere.

Trods forskelle, har småøerne en lang række fælles bosætningsproblematikker og udfordringer, som de hver især kæmper for at finde løsninger på. LAG Småøerne og Sammenslutningen af Danske Småøer er gået i partnerskab om projektet *"Nye naboer – mere ø-liv"*, for at skabe en platform hvor øerne i fællesskab kan udvikle nye løsninger og metoder til at arbejde mere målrettet og professionelt med bosætning, herunder en erhvervsindsats der kan generere jobs.

LAG Småøerne og Sammenslutningen af Danske Småøer har en lang tradition for at samarbejde om udviklingen af småøerne - og altid i et tæt samspil med øernes beboere, bosætningsgrupper og foreningsliv.

Med projektet *"Nye naboer – mere ø-liv"* fastholder vi det store fokus på bosætning, men har også for øje for sammenhængen med jobmulighederne, enten som pendler, eller med hjemmearbejdsplads eller med job på øen.

For at bevare helårssamfund på småøerne, er det nødvendigt, at vi tænker nyt og tør gribe nogle af de muligheder, der ligger i tidens trends (behov for mere tid til familien, et roligt og enkelt liv tæt på naturen, selvforsyning, bæredygtighed, fællesskab m.m.). Vi øboere skal blive skarpere på hvad der netop er vores øs styrker, hvem vores målgruppe af nye tilflyttere er, hvad deres behov er, og få ø-livets glæder kommunikeret ud til dem. Ligesom vi skal arbejde for, at der er boliger at flytte ind i, og at tilflytterne bliver taget godt imod og integreret i fællesskabet.

Megen viden, inspiration og erfaringer er tilført i projektføreløbet, og det har fra starten været vigtigt for os, at dette efterfølgende blev tilgængeligt for alle. Med nærværende idékatalog håber vi derfor, at mange kan hente inspiration og viden i deres arbejde med at styrke bosætningen på vores 27 danske småøer, og i landdistrikterne generelt.

Stor tak til alle der har bidraget til projektet med viden, erfaring, spændende idéer – og økonomi. En særlig stor tak til de 7 øer (Anholt, Endelave, Femø, Omø, Sejerø, Strynø og Aarø,) som har været med hele vejen, og har lagt mange timer i workshops, møder og lokale projekter, som en del af projektets fire indsatsområder.

Dorthe Winther
Fmd. Sammenslutningen af Danske Småøer

Søren Noes
Fmd. LAG Småøerne

Introduktion

HVAD ER EN SMÅØ?

Danmark har 27 småøer, der er geografisk fordelt over hele landet, og som har det til fælles at de

- ikke er landfaste
- ikke er selvstændige kommuner
- fungerer som helårssamfund med under 1200 beboere

En samlet oversigt over småøerne findes på www.danske-smaaoer.dk

PROJEKT "NYE NABOER – MERE Ø-LIV", HVAD GÅR DET UD PÅ?

"Nye naboer – mere ø-liv" er et bosætningsprojekt som LAG Småøerne og Sammenslutningen af Danske Småøer har gennemført i 2018-2020 sammen med en række øboere, foreninger, erhvervsdrivende og andre aktører med interesse i livet på småøerne.

Formålet med projektet er at skabe øget bosætning på de danske småøer, ved at udvikle og styrke øboernes bosætningsarbejde, både på kort og lang sigt. Dette sker via fire konkrete indsatsområder, som er beskrevet i afsnittet "De fire indsatsområder".

Idékataloget er en opsamling af den viden, erfaringer og gode idéer som arbejdet med "Nye naboer – mere ø-liv" enten har genereret selv, eller som vi er stødt på undervejs via andre projekter og samarbejdspartnere. Idékataloget er den femte indsats, der går på tværs af de fire indsatsområder.

DE FIRE INDSATSOMRÅDER

1. Netværks- og kompetenceudvikling

Der er gennemført et forløb med workshops, sparring og ø-besøg, som skal styrke øboernes og øforeningernes grundlag for at skabe bosætning, samt styrke deres indbyrdes netværk. Der bygges videre på de positive erfaringer og effekter af projektet BlivØbo.nu, hvor erfaringsudveksling og netværksudvikling var et centralt og meget værdifuldt udbytte af mødet mellem de forskellige øer. Deltagerne er blevet præsenteret for en masse nye idéer og viden, som kan være med til at igangsætte, eller give fornyet liv og inspiration til bosætningsindsatsen.

2. Formidlingskampagne

Mulighederne for at bo og leve på småøerne skal synliggøres. Vi har grebet enhver anledning til at kommunikere nyheder og de gode ø-fortællinger ud til pressen. Såvel landsdækkende som regionale og lokale medier (radio, tv, aviser m.m.) har grebet muligheden, og lavet god omtale af øerne og projektet.

3. Matchmaking, - hjælp til ejerskifte i landbrug/ fødevarer virksomheder

Under dette indsatsområde har vi afprøvet, om det er muligt at hjælpe med ejerskifte af mindre landbrug og fødevarer virksomheder på småøerne, ved salg eller bortforpagtning til kommende øboere, der ønsker at afprøve livet som selvstændig erhvervsdrivende på en småø. Målet er at medvirke til ejerskifte indenfor landbrug og fødevarer, så nye øboere kan bringe jord og bygninger i spil på nye måder, der sikrer fortsat bosætning og jobskabelse på småøerne.

Læs mere og se kataloget over ejendommene her:

<https://danske-smaaoer.dk/nye-naboer/matchmaking-landbrug-foedevarevirksomheder/>

4. Model for ø-konsulent

Formålet med denne indsats har været at undersøge og fremme mulighederne for at få etableret lokale ø-konsulenter, der kan medvirke til at fremme bosætningen på øerne, gennem en intensiv og professionel indsats. På baggrund af viden og erfaringer fra Orø, Ærø og Bornholm, har vi udarbejdet en række anbefalinger og tips til hvordan kommunerne og øerne i fællesskab kan komme i mål med ansættelse af en ø-konsulent.

Model for en ø-konsulent finder du her: <https://danske-smaaer.dk/nye-naboer/oe-konsulentmodel/>

De fire indsatsområder kan du læse mere om her:

www.danske-smaaer.dk eller på <http://lag-smaaererne.blogspot.com/2018/09/bosaetning.html>

HVORFOR FOKUS PÅ BOSÆTNING OG ERHVERVSUDVIKLING PÅ SMÅØERNE?

Der er i disse år fuld gang i mod-urbaniseringsbølgen, hvor flere og flere mennesker søger en livsform hvor fællesskab, mere tid til familien, ro og nærheden til naturen står helt centralt. Livet på småøerne kan tilbyde netop disse ting, men en forudsætning er ofte, at man som øbo kan passe et job på fastlandet, eller arbejde på øen. En af løsningerne kan være at skabe sin egen virksomhed.

Med bosætningsprojektet "Nye naboer – mere ø-liv", er det derfor helt naturligt, at vi under indsatsområde 3: *Matchmaking -hjælp til ejerskifte i landbrug/fødevareraktiviteter* går nye veje for at puste yderligere til iværksætterier og videreførelse af de mange (enkeltmands)virksomheder som kendetegner småøerne ("*27 danske småøer – analyse af erhvervsaktivitet på de danske småøer*", Vækstfonden 2018). Analysen kan læses på:

<https://www.vf.dk/~media/files/analyser/27%20danske%20sm%C3%A5%C3%B8er.pdf>

IDÉKATALOGETS FORMÅL OG ANVENDELSE

Kataloget har til formål at samle og formidle de mange interessante idéer og bosætningsprojekter vi er stødt på undervejs, i ønsket om at småøerne og deres samarbejdspartnere vil hente viden og inspiration til indsatser, der kan fremme bosætningen på de danske småøer.

Kataloget skal betragtes som en indgang til mere viden, og måske nye samarbejdspartnere. Det er ikke en fyldestgørende beskrivelse af hvad der foregår på de 27 småøer, eller i de enkelte projekter.

Kataloget vil være tilgængeligt på www.lag-smaererne.dk og www.danske-smaaer.dk

IDÉKATALOGETS MÅLGRUPPE

Den primære målgruppe for idékataloget er de 27 småøers øboere, beboerforeninger og bosætningsgrupper, der har interesse i at styrke bosætningen og de bæredygtige helårssamfund på småøerne.

Vi håber også at idékataloget kan give inspiration til de 19 kommuner, som de 27 småøer er en del af. Det gælder både kommunernes politiske udvalg og de tilhørende administrative medarbejdere, som har bosætning og erhvervsudvikling i landdistrikterne og på øerne som indsatsområde, samt kommunernes erhvervs- og turismeorganisationer.

Småøerne deler mange udfordringer med andre yderområder i de danske landdistrikter, så forhåbentlig vil idékataloget også give inspiration til bosætningsindsatsen i landdistrikterne generelt.

IDÉKATALOGETS TILBLIVELSE

Idékataloget er det synlige resultat af den viden, som er frembragt i arbejdet med de fire indsatsområder under projektet "Nye naboer – mere ø-liv".

Det har været projektmedarbejderens opgave løbende at opsøge, indsamle og formidle interessante idéer og viden med relevans for bosætningsarbejdet på småøerne. Småøerne har i vid udstrækning selv bidraget til idékataloget, både med viden og eksempler fra deres egen ø, og i valget af temaer og indsatsområder, som projektet har styret efter.

Projektet har generelt mødt stor velvilje fra diverse aktører og fagspecialister, som glædeligt har stillet deres viden til rådighed, ikke mindst i forbindelse med afholdelse af workshops og seminarer.

Følgende øer har deltaget i hele projektføreløbet: Anholt, Endelave, Femø, Omø, Sejerø, Strynø og Aarø.

Derudover har flere andre af de 27 småøer bidraget med oplæg og input ved workshops, og gennem deling af viden ved forskellige arrangementer for småøerne, i samarbejde med bosætningskonsulent Anja Bech Knudsen.

Temaer

I projektet "Nye Naboer – mere øliv" har vi arbejdet med en række forskellige temaer, som alle har stor betydning for bosætningen på småøerne, og som øboerne samtidig har mulighed for at påvirke – i større eller mindre grad. Vi har valgt at fremhæve nedenstående fem temaer, da de har fyldt mest i projektforslaget, ikke mindst i den bosætningsindsats som de deltagende øer har arbejdet med i praksis. De løsningsforslag og gode råd som er oplistet under hvert tema, er i vid udstrækning et udtryk for nogle af de værdifulde erfaringer, som øerne har gjort sig i projektforslaget.

HVORDAN TILTRÆKKER VI NYE ØBOERE?

Udfordringer:

De fleste øsamfund har en meget stærk følelse af hvem de er, og hvad deres ø står for (Identitet), men det er ikke altid at det matcher med det billede (Profil) som øboerne skaber via fx øens hjemmeside, på de sociale medier eller i det fysiske møde med de besøgende på øen. Hvordan de potentielle tilflyttere opfatter øen (Image) kan være noget helt tredje. Måske forment af noget de har hørt fra andre, egne oplevelser eller fordomme. Hvis ikke der er sammenhæng mellem det, som de potentielle tilflyttere drømmer om, og det de ser og oplever når de besøger øen, så er der en stor risiko for, at de vælger øen fra.

Hvordan når vi ud til den rette målgruppe af tilflyttere? Og hvordan får vi formidlet vores budskaber om ø-livets herligheder, så vi påvirker dem positivt i beslutningsprocessen?

Kommunikation til omverden kan øge kendskabet til øen og flytte på øens omdømme (Image), men det skaber i sig selv ikke flere tilflyttere. Kommunikation kan kun sætte spot på noget, der findes i forvejen.

Løsninger:

Øerne skal blive skarpere på øens styrker, potentialer og *kernefortælling*. Dvs. hvad er jeres "salgstale" – hvorfor skal man flytte til jeres ø? Og hvilken målgruppe af tilflyttere vil I satse på? Dernæst er udfordringen at målrette jeres kommunikation, adfærd og aktiviteter/faciliteter på øen, så det matcher den målgruppe, I ønsker at tiltrække. **Kommunikationen udadtil (markedsføring) og den fysiske bosætningsindsats (herunder indsatser i de nedenstående 4 temaer) skal gå hånd i hånd.**

Gode råd:

Læg en plan for **Hvem**, der skal vide **Hvad**, **Hvor**, **Hvorfor** og **Hvornår**. Hør de vigtigste pointer fra kommunikationsrådgiver hos Publico, Liv Soelberg Andersen, der holdt oplæg på workshop 2 i Nye naboer – mere øliv:

<https://danske-smaaøer.dk/nye-naboer/workshop-2-bosaetning/>

HVORDAN MODTAGER OG FASTHOLDER VI NYE ØBOERE?

Udfordringer:

At flytte til en ø kan ofte være forbundet med mange overvejelser og betænkeligheder: Bliver man hurtigt accepteret af øboerne og inddraget i fællesskabet? Er der andre på øen der ligner en selv? Er der legekammerater til børnene? Hvor mødes man og hvordan bliver man en del af aktiviteterne på øen? Det er spørgsmål som de fleste tilflyttere hurtigt får besvaret, enten fordi de selv opsøger informationen og bliver en del af fællesskabet, eller fordi øen har sørget for at sætte modtagelse og integrering af nye tilflyttere i system. Desværre er det ikke alle småøer, der er opmærksomme på den store betydning af en god velkomst, og at det kan være svært for nogle mennesker at spørge og bede om hjælp.

"Blev modtaget med åbne arme og varme af de fleste. En ting der måske kunne forbedres, er at ingen nytilflytter bør føle sig udenfor, hvad enten denne følelse er berettiget eller ej". (citat fra tilflytter- og fraflytterundersøgelsen: <https://danske-smaaer.dk/nye-naboer/til-og-fracflytterundersogelse/>)

Løsninger:

Få modtagelsen af nye og potentielle tilflyttere sat i system: Skab klarhed omkring **hvem der gør hvad, hvornår og hvordan**, når der kommer nye tilflyttere til øen, eller når nogen overvejer at flytte til. Lav en bosætningsgruppe af øboere, som hjælper tilflytterne (også de potentielle) med diverse spørgsmål og praktiske udfordringer i tilflytterprocessens forskellige faser.

Gode råd:

Læg små portrætter (fortællinger) og kontaktoplysninger på bosætningsgruppens medlemmer på øens hjemmeside, sammen med portrætter af nye tilflyttere. Byd de interesserede og kommende øboere på kaffe og vis rundt på øen. Få tilflytterne koblet sammen med nogen, der ligner dem selv (fx børnefamilier), og lad disse "kontaktfamilier"/-"værter" fortælle om ø-livet. Lav klare aftaler om, hvad opgaven som "kontaktfamilie/-værter" indebærer og i hvor lang tid. Herunder at få inviteret de nye tilflyttere med til diverse arrangementer.

Hjælp med at tømme flyttebilen. Byd velkommen med en blomst, infomateriale, 1 års gratis medlemskab af beboerforeningen eller lignende.

Brug tid på de nye tilflyttere fra dag 1 – hvis I venter, til de har "bevist, at de vil blive boende", så er de måske flyttet længe inden. Hvis de flytter igen, så fokuser på den tid de har været på øen, og de ressourcer de har tilført, og ikke på at de har valgt at flytte igen.

Læs "**Bosætning sådan! – 10 gode tip til småøerne**", en opsamling med de ti vigtigste pointer fra projektet "Nye naboer – mere øliv". Du finder den på side 13 her i kataloget, eller på:

<https://danske-smaaer.dk/wp-content/uploads/2020/03/Bos%C3%A6tning-pointepapir.pdf>

HVORDAN SKAFFER VI FLERE (LEJE)BOLIGER PÅ SMÅØERNE?

Udfordringer:

Mange af de danske småøer oplever mangel på boliger, og især lejeboliger. Det er meget vanskeligt at få såvel private investorer, som boligselskaber (almennyttige og andelsselskaber) og kommunerne til at finansiere byggeri af lejeboliger på småøerne. Det betyder, at det ofte ikke er muligt at prøve ø-livet af, uden at man køber en bolig. Det er et stort spring at tage for de fleste, og ofte forbundet med store finansieringsvanskeligheder, da mange kreditinstitutterne er meget tilbageholdende med at yde lån til boliger på småøerne.

Løsninger:

Etablering af en eller flere prøveboliger, fx en lejlighed indrettet i en eksisterende eller overflødiggjort bygning. Regler fremgår af nedenstående "Notat om planlov og bygninger". Gå i dialog med ejere af sommerhuse/fritidshuse, med henblik på salg (skal være godkendte til helårsbeboelse) eller udlejning i en kortere periode. Undersøg interessen for udlejning af helårssegne sommerhuse (eller fritidshuse beliggende i sommerhusområder) til helårsbeboelse (kræver dispensation fra kommunen). Gå i dialog med både kommunen om mulighederne for udlægning af nye byggegrunde og boligselskaber om etablering af almene lejeboliger.

Gode råd:

Tænk over længden af udlejningsperioden af prøveboligen (skal ikke være en billig feriebolig), lav ansøgningsprocedure hvor ansøgere skal lave en motiveret ansøgning. Opsæt kriterier for udvælgelse af ansøgere, fx hvilken målgruppe I ønsker. Husk at der skal være boliger på øen til

familien/vedkommende, når prøveperiode er ovre. Lejeudgifter skal stå mål med, at lejer samtidig betaler husleje et andet sted.

Hav styr på lejelovens regler omkring udlejning af private boliger, inden I kontakter ejerne (se nedenstående link til seminar om boligselskaber og lejeloven).

Kortlæg behovet/efterspørgslen efter lejeboliger (herunder seniorboliger og evt. bofællesskaber) inden I går i dialog med fonde, boligselskaber og kommunen.

I forhold til finansieringsudfordringerne ved boligkøb/-byggeri, har realkreditinstituttet Total Kredit ved flere lejligheder vist velvilje til finansiering på småøerne.

På det afsluttende seminar i projektet "Nye naboer – mere øliv" fortalte Dorthe Winther, formand for Sammenslutningen af Danske Småøer, om **planlovens muligheder og begrænsninger** for etablering af boliger på småøerne.

Læs Dorthe Winthers oplæg om [Planlov og boliger](#) og [Notat om planlov og boliger](#)

Er du nysgerrig på mulighederne for **etablering af almennyttige boliger og andelsboliger**, samt **udlejning af private boliger**, så se og hør eksperternes spændende oplæg og anbefalinger fra et seminar, der blev streamet online i december 2018:

<https://danske-smaaoer.dk/nyheder/seminar-om-boligselskaber-og-lejelov/>

HVORDAN STYRKER VI IVÆRKSÆTTERI OG BESKÆFTIGELSE PÅ/FRA ØEN?

Udfordringer:

For de tilflyttere som endnu er på arbejdsmarkedet, er bosætningen på en småø ofte forbundet med en række overvejelser omkring job. Er det muligt at pendle? Kan man arbejde hjemmefra en eller flere dage om ugen? Er der jobs på øen, eller skal man kaste sig ud i at blive iværksætter og skabe sit eget job?

For de småøer, som ikke ligger i oplandet til en større by, og ej heller er begunstiget af en kort sejltilid, er jobmulighederne på øen (herunder hjemmearbejdspladser) en vigtig faktor for at kunne tiltrække og fastholde nye øboere. For dem, der ønsker at starte egen virksomhed på øen, er det ofte en stor udfordring at skaffe den fornødne startkapital, da banker og kreditinstitutter generelt er tilbageholdende med at yde lån til virksomhedsopstart og -udvikling på småøerne. Det kan ligeledes være en udfordring at få virksomhedens drift og likviditetsbehov til at balancere økonomisk, da kundeunderlaget er begrænset, og indtægtsperioden ofte er baseret på få uger i sommersæsonen (særlig brancher indenfor turismesektoren).

Løsninger:

Fortæl på øens hjemmeside om ledige jobs samt jobfunktioner, der mangler på øen (fx frisør, murer etc.).

Organiser jeres hjælp til erhvervsudvikling/iværksætteri, som en del af jeres bosætningsindsats. Afdæk tilflytternes jobsituation og -planer, og få dem koblet sammen med de rette mennesker, der kan hjælpe dem videre.

Henvis på øens hjemmeside til de relevante erhvervs- og turismeorganisationer i kommunen, og til de nye regionale destinationsselskaber. De kan hjælpe med såvel markedsføring som erhvervsrådgivning.

Overvej etablering af et kontor-fællesskab på øen – afdæk efterspørgsel og muligheder.

Gode råd:

Støt op om de nye virksomheder, der etableres på øen ved at bruge dem. Hvis I venter et par år for lige at se dem an, så er de måske lukket ned igen – og flyttet!

Skab fortællingen om, at på jeres ø står i sammen, og her er alle nye tiltag velkomne – og vis det i praksis!

I forbindelse med projektet *'De små øer – turistdestinationer med kvalitet. Forretningsudvikling og mersalg i turistbranchen på småøerne'*, er der udarbejdet en del materiale og værktøjer, som kan hjælpe turistvirksomheder med at udvikle sig. Henvi gerne til dette materiale på øens hjemmeside. I finder det her: <https://danske-smaaoer.dk/portfolio-item/virksomhedsudvikling/>

I forhold til finansieringsudfordringerne, så kan det være en god idé at henvise erhvervsdrivende til LAG Småøerne og Erhvervsstyrelsens Ø-støtte. Læs mere på <http://lag-smaaoerne.blogspot.com/p/lag-tilskud.html> og på <https://www.livogland.dk/ministeriets-egne-puljer-stoetteordninger/landdistriktspuljen-oe-stoette/oe-stoette>

Crowdfunding kan også være en vej til medfinansiering af virksomhedsopstart eller -udvikling. Et eksempel er Coop, der har lavet en platform for crowdfunding til fødevarer virksomheder: <https://crowdfunding.coop.dk/>

HVILKE MULIGHEDER ER DER FOR ØERNE FREM MOD 2030 – TRENDS OG MODTRENDS

På den afsluttende workshop for projektet "Nye naboer – mere ø-liv" fortalte fremtidsforsker Birthe Linddal Jeppesen om hvilke fremtidsmuligheder hun ser for øerne, i lyset af vor tids trends og modtrends.

Se video med Birthe Linddal Jeppesen:

<https://www.youtube.com/watch?v=LecWaPDCLDU&feature=youtu.be>

Se Birthe Linddal Jeppesens oplæg:

<https://danske-smaaoer.dk/wp-content/uploads/2020/03/Birthe-Linddal.low.pdf>

Hovedpointerne fra fremtidsforsker Birthe Linddal Jeppesen udgør et væsentligt input til nedenstående beskrevne udfordringer, løsninger og gode råd:

Udfordringer:

Småøerne er, som mange andre landdistrikter, udfordret på vor tids megatrends med *urbanisering*, *centralisering* og *individualisering*. De unge "*lægger øen bag sig*" og flytter til de større byer, hvor der er mange valgmuligheder, let adgang til det meste og stor personlig uafhængighed. Ø-livet derimod betyder ofte, at der er længere til det meste, ikke mindst til familien, færre jobmuligheder, længere transporttid, og mindre fleksibilitet (afhængighed af færgeren).

Den demografiske udvikling på øerne er ligeledes en stor udfordring, da aldersgennemsnittet er højt, og en stadig større andel af øboere falder bort. Det kræver en stor indsats på øerne, blot at fastholde nuværende indbyggertal.

En anden væsentlig udviklingstendens som de fleste småøer desværre deler, er som tidligere beskrevet, manglen på leje- og ejerboliger af en ordentlig kvalitet, samt problemer med finansiering af boliger og erhverv.

Løsninger:

En del af vor tids megatrends rummer også mulige løsninger. Tænk blot på *digitaliseringen* og *globaliseringens* muligheder for at arbejde online, og med et marked der ikke begrænser sig til øen eller det nærmeste opland.

Bæredygtighed og klimabevidsthed er to vigtige megatrends, som småøerne med fordel kan udnytte. Ikke mindst indenfor turismebranchen, hvor bæredygtig turisme er blevet et centralt begreb:

"FN's verdensmål udstikker retning for en global bæredygtig turismeudvikling. Bæredygtig turisme er et højaktuelt emne, som bliver definerende for fremtidens turismeudvikling"

(Turisme og bæredygtighed, rapport fra VisitDenmark, oktober 2019)

<https://www.visitdenmark.dk/corporate/videncenter/baeredygtighed>

Fra VisitDenmarks undersøgelse blandt turister fra Tyskland, Holland, Norge, Sverige og Storbritannien, fremgår det, at turisternes opfattelse af begrebet "bæredygtig turisme" ofte handler om at benytte mindre CO2-belastende transportformer *til* destinationen (undgå flyrejser), og dyrke mere bæredygtige aktiviteter *på* destinationen (fx vandre, cykle, fiske, ride). Det er dog ofte parametrene "afslapning og rekreation" samt "værdi for pengene", der er udslagsgivende for deres valg af destination. Småøerne har nogle særdeles gode forudsætninger for at udvikle ferieoplevelser, der scorer højt på de nævnte parametre. Det kan gøre øerne endnu mere attraktive som feriemål i fremtiden, og dermed skabe grundlag for flere lokale jobs, og bane vejen for yderligere bosætning.

Hvis vi vender blikket lidt væk fra fremtidens muligheder for jobskabelse og erhvervsudvikling, og ser mere isoleret på bosætning, så tegner der sig også nogle interessante muligheder.

Mulighederne ligger i tidens *modtrends*:

Som modvægt til det travle urbane liv, med fuld fart på karrieren og egne behov, ser vi i øjeblikket en modtrend, hvor fokus er på *nærhed* og *fællesskab*, det *lokale*, et *anti-materialistisk* liv med mere *tid til familien*, at være *off-line*, *selvforsynende*, *tæt på naturen*, *plads og rum*, *bæredygtighed*, *bofællesskab* og *dele-økonomi*.

Ø-livet har ideelle rammer for denne livsform, og udfordringen ligger i, at få det formidlet til den rette målgruppe og få tilført flere (leje)boliger til øerne, så nye tilflyttere kan tilbydes et sted at bo. Fremtidsforsker Birthe Linddal Jeppesen ser også fremtidsmuligheder i "profil-øer", hvor småøerne skærper deres ø-profiler, og fx bliver kendt som øko-øen, den selvforsynende ø, øen for hjemme-skolere, keramik-øen, dark sky-øen eller noget helt andet.

Ø-livet skal være et attraktivt alternativ til urbaniseringen. Det skal ikke være et ringere tilbud end på fastlandet, men noget andet man tilbyder.

Gode råd:

Øerne skal se sig selv som en del af hele landet og udnytte fastlandsforbindelserne.

Få lavet en super hjemmeside – den er øens ansigt udadtil. Læs mere under de to første temaer "Hvordan tiltrækker vi nye øboere" og "Hvordan modtager og fastholder vi nye øboere".

Læs spørgeskemaundersøgelsen blandt tilflyttere og fraflyttere på småøerne, og bliv klogere på hvorfor mennesker flytter til – og fra småøerne:

<https://danske-smaaer.dk/nye-naboer/til-og-fracflytterundersogelse/>

Bosætning sådan! – 10 gode tip til småøerne

På baggrund af erfaringerne fra projektet "Nye Naboer - mere øliv," har vi samlet 10 gode idéer, til hvordan småøerne kan styrke bosætningsarbejdet:

1. **Organisér arbejdet**

Bosætningsarbejde kræver en indsats. Sæt det i system med en bosætningsgruppe. Forpligt jer til at mødes. Sæt mål, og evaluér.

2. **Find jeres målgruppe**

Hvis I forsøger at tiltrække alle, bliver I ikke interessante for nogen. Start med at se på øens særlige muligheder. Har I en skole? Hvilken rolle spiller sejltiden? Er der særlige muligheder for fx at dyrke bestemte interesser? Vælg målgruppen ud fra jeres karakteristika, og husk at skærpe den mest muligt

3. **Hav styr på hjemmesiden**

Oftest er hjemmesiden den første indgang til øen, og den skal være overskuelig og målrettet lige netop jeres målgruppe. Tilflytterportrætter gør det nemmere for interesserede at spejle sig i ø-livet

4. **Giv svar**

Tilflyttere har en masse spørgsmål til ø-livet. Prøv at sætte jer i deres sted, og besvar dem på fx hjemmesiden. Hvad gør man fx med affaldstømning? Skriv om skolegang, selvom I ikke har en skole, for måske er det lige netop det svar, der overbeviser om, at det slet ikke behøver at være besværligt at gå i skole på fastlandet

5. **Sæt struktur på velkomsten**

Tag godt imod både interesserede og tilflyttere. Hjælp dem med det praktiske (fx hjælp ved flytning, åbningstider på genbrugsplads osv.) Invitér med til arrangementer, og prøv fx at matche dem med familier på øen, der har samme sammensætning/interesser/behov.

6. **Dyrk pressen**

Journalister er glade for historier om og fra øerne. Husk at sende både lokale og nationale medier tip om nye initiativer, så I får mest mulig positiv omtale af øen og viser, at her sker noget.

7. **Udnyt kompetencerne**

Har I brug for hjælp til en opgave? Det kan fx være fundraising, kommunikation eller jura (måske ifm. byggeri). Så undersøg om der er nogen med tilknytning til øen, der kan hjælpe! Fx handler bosætningsarbejde i høj grad om kommunikation. Måske er der et "barn af øen", der kan hjælpe bosætningsgruppen eksempelvis med opslag på Facebook. Måske er det nødvendigt at hyre professionel hjælp til fx hjemmeside eller profilfilm.

8. Samarbejd med kommunen

Jeres kommune kan hjælpe med at styrke tilflytningen til øen. Nogle kommuner har en bosætningskonsulent, som I kan få hjælp af. Andre har "tilflytterpakker", som I også kan bruge og målrette jeres egne tilflyttere. Og husk kommunen på, at når de laver kampagner og turismetiltag, så skal øen/øerne også være med - gerne med en bosætningsvinkel. Bed også kommunen om tilflytterlister, så I kan sikre en ordentlig velkomst for alle: Kommunen må oplyse indflytning på adressen - men ikke navne. Sørg for at have en god og tillidsfuld kontakt til en eller to embedsmænd, som altid kan hjælpe jer hen til den rigtige person eller den rigtige afdeling i kommunen.

9. Vær klar til at tage imod

Når I har lavet bosætningskampagner eller fået omtale i pressen, skal I være klar til at modtage tilflyttere eller journalister. Hav styr på boligsituationen. Gå ikke til pressen, før der er reelle initiativer at omtale.

10. Overvej en prøvebolig

Giv interesserede en mulighed for at opleve ø-livet i en kortere periode. Tænk over længden af udlejningsperioden og om højsæsonen skal være med, så I sikrer, at det ikke blot bliver en billig feriebolig. Husk, at der skal være boliger på øen til familien, når prøveperioden er ovre. Screen interesserede ved fx at bede om en motiveret ansøgning. Husk, at leje og udgifter skal stå mål med, at der er en husleje et andet sted samtidigt.

Cases fra småøerne m.fl. – skematisk oversigt

Vi har samlet et udvalg af forskellige projekter, som vi er stødt på, i løbet af vores arbejde med projektet "Nye naboer – mere øliv". Vi håber, at listen vil give småøerne inspiration til nye tiltag, i arbejdet for at tiltrække og fastholde flere øboere. Listen er langt fra fyldestgørende, men et øjebliksbillede, udarbejdet i marts/april 2020.

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan tiltrækker vi nye øboere?				
1	Træf Fur	Fur Udviklingsråd	Arrangement der introducerer potentielle tilflyttere til livet på Fur gennem møder med lokale øboere, besøg på øens virksomheder og en generel introduktion til Limfjordsøens mange muligheder.	http://flyttilfur.dk/traef-fur-kom-med
2	Hjemmeside og Facebook på Fur	Fur Udviklingsråd	Hjemmeside og facebookside der er 100% målrettet potentielle/kommende tilflyttere. Giver et nemt og hurtigt overblik over mulighederne, og hvem man kan kontakte.	http://flyttilfur.dk/ https://www.facebook.com/flyttilfur
3	Hjemmeside og Facebook på Strynø	Bosætnings-gruppe på Strynø	Tilflytterportrætter, pendlerhistorier, bosætningsgruppe der tager imod potentielle tilflyttere og skaber forbindelse til andre strynboere, små film er på vej...	http://www.strynoe.dk/at-bo-paa-strynoe
4	Ø-konsulent for Bjørnø, Lyø og Avernakø	Beboerforeningerne på Bjørnø, Lyø og Avernakø + Faaborg-Midtfyn Kommune	De tre øer har i samarbejde med kommunen udarbejdet en helhedsplan og tilhørende handlingsplan for udviklingen af øerne. En ø-konsulent ansættes i en 2-årig projektstilling fra medio 2020, til at hjælpe med udmøntningen af handlingsplanen.	https://www.fmk.dk/om-kommunen/sammen-om-udvikling-i-faaborg-midtfyn/helhedsplan-for-avernakoe-bjoernoeg-og-lyoe/
5	Prøv en Øbo (Anholt)	Gruppe af single-øboere på Anholt	Et weekend-datingarrangement hvor singler fra fastlandet kan komme og møde singler på Anholt, og opleve øen.	https://www.facebook.com/groups/1985942375003405/
6	Prøv en Ø (Prøvebolig på Anholt)	Beboergruppe på Anholt	Anholt har gennem 4 sæsoner tilbudt familier eller enkeltpersoner en gratis prøvebolig i 2-4 måneder (efteråret og vinter). Formålet er at de kan prøve ø-livet af, og forhåbentlig få lyst til at flytte permanent til Anholt.	http://anholtliv.dk/proev-en-oe/

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan tiltrækker vi nye øboere?				
7	Tænketank på Femø	Gruppe af femøboere, på initiativ af bosætningsgruppen	En gruppe af øboere på Femø har lavet en Tænketank, hvor de mødes og udvikler idéer til nye initiativer, der skal tiltrække flere beboere til Femø.	https://femo.dk/
8	Endelave – Badges og skilte ved husene	Endelave Beboerforening	Badges ”Jeg er endelavit” blev lavet i 2018 med det formål, at øboerne kunne bære dem i sommertiden, og ad den vej opfordre besøgende/turister til at spørge om livet på øen. På nogle huse er der opsat skilte, som inviterer besøgende/turister indenfor til en kop kaffe og en snak om ø-livet.	https://www.oenendelave.dk/tilflytning/spoerg-en-endelavit/
9	Velkomstbod på Fejø	Fejøforeningen	Fejø istandsætter den gamle Vejerbod på Vesterby Havn, og indretter den med info om aktiviteter, kontakter, bosætningsmateriale m.m.	http://fejoe.dk/fritid/foreninger/
10	Strategisk markedsføring af Aarø	Bosætningsgruppen på Aarø + Destination Sønderjylland	Hjemmeside, logo, film m.m. En strategisk og sammenhængende markedsføringsindsats, hvor øens styrkepositioner og valg af målgrupper (bl.a. tyskere) er bestemmende for indhold, platforme, sprog m.m. Hvem, der skal vide Hvad, Hvor, Hvorfor og Hvornår.	www.aaro.dk
11	Venø Festivalen – tiltrækning og fastholdelse af børnefamilier	Foreningen bag Venø Festivalen	Festival med fokus på musik, mad, leg og fællesskab, og ikke mindst børnefamilier. Arrangørerne er primært fra småbørnsfamilier, både nye tilflyttere og tidligere venøboere, der er flyttet tilbage. Der er fokus på at give småbørnsfamilier en skøn oplevelse, både dem der bor på Venø, og dem som er potentielle tilflyttere.	https://www.venoefestival.dk/ https://www.facebook.com/VENOFestival/

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan tiltrækker vi nye øboere?				
12	Tilflytterfamilie blogger om ø-livet på Omø	Tilflytter-familie på Omø	I 2019 flyttede en børnefamilie fra Vesterbro i København og til Omø. De har lavet en blog om deres nye øliv, som på en sjov og medrivende måde fortæller om alle de sjove udfordringer, opdagelser og erfaringer de gør sig, og ikke mindst om den store livskvalitet som ø-livet giver hele familien. Bloggen er suveræn markedsføring af ø-livet overfor børnefamilier. Troværdigt, ærligt, morsomt og fuld af begejstring! Måske andre øer/øboere kunne blive inspireret??	https://omoeliv.dk/blog/
13	Den gode historie, der giver medieomtale på landsdækkende tv (eksempel: Restaurant Omø Perlen)	DR	DR lavede udsendelsen "Enkeltbillet til Omø", der i 2 afsnit fortæller om det unge par David og Camilla og deres søn Noah, der flytter til Omø for at realisere drømmen om at drive egen restaurant. Udsendelsen gav massiv medieomtale i bedste sendetid, og øget tilstrømning af gæster til restauranten og besøgende på øen. Overvej om din ø har en spændende "case", som DR (eller en anden landsdækkende TV-kanal) kunne være interesseret i. Vær klar til at give medierne hurtig respons, sparring og gode idéer, så en udsendelse markedsfører/"brander" jeres ø, i tråd med det I ønsker.	https://www.dr.dk/drtv/episode/enkeltbillet-til-omoe-136312
TEMA: Hvordan modtager og fastholder vi nye øboere?				
14	Ø-ambassadører på Fur	Fur Udviklingsråd	På Fur ved man, at det ofte er kontakt med en furbo, der har gjort, at overvejselen om tilflytning er endt med beslutningen om at flytte til øen. Derfor er der udpeget to furboere (ø-ambassadører), der kan kontaktes hvis man vil have mere af vide om ø-livet og mulighederne. De besvarer spørgsmål, viser rundt og skaber forbindelse til andre på øen.	http://flyttilfur.dk/oe-ambassadoerer

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan modtager og fastholder vi nye øboere?				
15	Lister med adresser på nye tilflyttere	Omø, Agersø og Femø	Slagelse Kommune og Lolland Kommune fremsender lister til øerne over de adresser hvor der er nye der er flyttet ind. Der gives ingen personoplysninger. Øerne aftaler med deres kommune hvor ofte de skal tilsendes.	Bosætningsgruppen på Omø: https://www.omoe-net.dk/ Bosætningsgruppen på Femø: https://femo.dk/
16	Organiseret modtagelse og tilflytterservice på Strynø	Bosætningsgruppen på Strynø	På Strynø bliver nye og potentielle tilflyttere hjulpet i alle faser af flytteprocessen: Indledende dialog, besøg og rundvisning, boligjagt, kobling til ligesindede værtsfamilier/-personer, velkomstbesøg af Beboerforeningen, en artikel om tilflytterne i "Strønnyt", integrering i foreningsliv, aktiviteter og arrangementer.	http://www.strynoe.dk/at-bo-paa-strynoe
17	Velkomstfolder, brochure og velkomstmappe	Orø Beboerforening og Aarø Beboerforening	Velkomstfolder og brochure målrettet børnefamilier på Orø, samt en velkomstmappe til nye tilflyttere på Aarø. Digitalt og i papirudgave.	https://issuu.com/oroekontor/docs/bos_tnings_brochure http://www.xn--orbeboerforening-mxb.dk/files/oro-born-folder.pdf https://aaro.dk/wp-content/uploads/2020/03/Bos%C3%A6tningfolder-version-03.2020.pdf
18	Folder med nyttig viden for nye tilflyttere	Bosætningsgrupper på Venø og Omø	Lille folder med diverse nyttige informationer i alfabetisk orden. På Venø nævnes også det som de ikke har på øen - fx biograf, og hvor/hvor langt man skal rejse for at få tilbuddet.	https://www.venoe.dk/bo-paa-venoe/venoe-abc/ https://www.omoe-net.dk/2013-03-19-15-19-25/obc-darium-alt-der-er-vaerd-at-vide-om-omo
19	Tilflytter- og fraflytterundersøgelse på de danske småøer	Sammen slutningen af Danske Småøer & LAG Småøerne	<i>Hvorfor flytter nogle mennesker til småøerne? Og hvorfor flytter nogle af dem igen?</i> Det er overskriften på en spørgeskemaundersøgelse der er gennemført i 2019, som en del af bosætningsprojektet "Nye Naboer – mere ø-liv". Undersøgelsen giver nyttig viden til øernes bosætningsindsats, både i forhold til tiltrækning og fastholdelse.	https://danske-smaaoer.dk/nye-naboer/til-og-fracflytterundersogelse/

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan skaffer vi flere (leje)boliger på småøerne?				
20	Kortlægning af potentielle udlejningshuse/ sommerhuse eller huse som skal udbydes til salg på Omø	Bosætningsgruppen på Omø	I forsøget på at skaffe flere boliger til udlejning eller salg på Omø, har bosætningsgruppen kontaktet diverse boligejere og indbudt til dialog, for at afdække mulighederne for at få flere boliger ud på boligmarkedet. Det har endnu ikke resulteret i flere boliger til salg eller udlejning.	Omø Bosætningsgruppe v/ Jonna Andersen email: jonnaomoe@gmail.com
21	Prøvelejlighed i nedlagt skole på Endelave	Bosætningsgruppen på Endelave	I den nedlagte skole er der indrettet en 60m ² lejlighed, som stilles til rådighed i en afgrænset periode, så tilflyttere kan prøve ø-livet af. Nyttig viden om ansøgningskema, udvælgelseskriterier, rammer for udlejningen m.m.	https://www.oenendelave.dk/tilflytning/proev-en-oe/
22	Omø Boligforening	Gruppe af øboere	For ca. 25 år siden etablerede Omø deres egen boligforening og opførte 4 ældrevenlige lejeboliger og et aktivitets- og sundhedscenter m. diverse lokaler og faciliteter samt en minilejlighed (25 m ²).	https://www.omoe-net.dk/2013-03-21-13-57-14/2013-04-16-11-06-02
23	Ældre- og indslusningsboliger på Strynø	Etableret af en gruppe frivillige.	3 indslusningsboliger og 4 ældreboliger blev etableret for omkring 25 år og 15 år siden. Ældreboligerne udlejes i dag af Langelands Boligselskab. Indslusningsbolig udlejes for 2 år ad gangen af foreningen Livstræet.	http://www.strynoe.dk/boligmarked/aeldrebolig http://www.strynoe.dk/boligmarked/livstraet
24	Afdækning af behov for (leje)boliger på Aarø	Bosætningsgruppen /Aarø Beboerforening	Laver små kort hvor interesserede kan skrive deres kontaktoplysninger på, hvis de er interesseret i at flytte til øen. Kortene afleveres i en aflåst postkasse på havnen. Beboerforeningens formand skriver dem på en venteliste, og giver besked hvis/når der kommer ledige boliger på øen. Forventer også at lave en boligportal på hjemmesiden.	http://aaro.dk

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan skaffer vi flere (leje)boliger på småøerne?				
25	Klyngebyggeri med 10-12 lejeboliger for børnefamilier på Tunø	Tunøfonden, Tunø Beboerforening, Ø-udvalget og Sleth Arkitekter	<p>Tunø arbejder på etapevis etablering af 10-12 mindre lejeboliger, målrettet børnefamilier. Borgermøde afholdt 9. feb. 2020 og projektering, lokalplan m.m. er undervejs i foråret 2020.</p> <p>Der er to boliger i hvert hus, centreret omkring en fælles gårdsplads og evt. et fælleshus. Byggestilen er inspireret af øens oprindelige byggeri, men i en moderne fortolkning.</p> <p>Flere private investorer har vist interesse. Finansieringen er endnu ikke på plads.</p>	<p>https://hsfo.dk/artikel/borgerm%C3%B8de-om-nye-boliger-trak-fulde-huse</p> <p>http://xn--tun-fonden-2cb.dk/</p>
26	Permakulturel tilgang til økonomi og ejerskab: Konceptet skal give mulighed for at flere kan bo og arbejde på Fondens ejendomme.	Permakultur-fonden Fejø.	<p>Formålet er at hjælpe folk med at købe/leje og etablere sig på Fejø og starte erhverv.</p> <p>Fonden skal skabe et fundament for bosætning, erhvervspotentiale, aktiviteter og opkøb af jord, som tillige skaber økonomisk råderum for den enkelte.</p> <p>Når vedtægter og bestyrelse er på plads, ønsker Permakultur-fonden på Fejø at erhverve ejendomme, og dér etableres boligheder og økologiske produktioner med respekt for biodiversitet og naturgrundlag.</p>	<p>https://fejoepermakultur.wordpress.com/permakulturfond-en-fejo/</p>
27	Inspirationskatalog over landbrugs-ejendomme/ fødevarer-virksomheder til salg på småøerne (Fejø, Omø, Strynø og Sejerø)	Sammen-slutningen af Danske Småøer og LAG Småøerne	<p>Inspirationskataloget er en del af projektet "Nye naboer – mere ø-liv". Formålet er at skabe forbindelse på den ene side mellem mennesker, der drømmer om et liv tæt på naturen/jorden, og på den anden side sælgere af mindre landbrugsejendomme på småøerne. Det kalder vi "matchmaking". Målet er at medvirke til ejerskifte indenfor landbrug og fødevarer, så nye øboere kan bringe jord og bygninger i spil på nye måder, og medvirke til bosætning og jobskabelse.</p>	<p>https://danske-smaaer.dk/nye-naboer/matchmaking-landbrug-foedevarevirksomheder/</p>
28	Nyt liv i gamle længer	Stenderup Halvøråd m.fl.	<p>Projektet har udviklet et konkret bud på bæredygtig omdannelse af gamle gårde til nye typer boligsmål i landdistrikter og landsbyer.</p> <p>En drejebog er udviklet.</p>	<p>https://www.livogland.dk/vi-densbase/projekter/nyt-liv-gamle-laenger</p>

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan skaffer vi flere (leje)boliger på småøerne?				
29	Venligbolig Plus	ONV Arkitekter og 2+1 Idébureau	En Venligbolig er en lille præfabrikeret delebolig for to personer. Boligen kan flyttes med kran. Den oprindelig idé med boligen er, at flygtninge eller studerende kan bo der, og integreres i lokalområdet via en mentor- eller buddy-ordning. Andre brugergrupper kunne overvejes.	https://www.kab-bolig.dk/om-kab/by-og-boligudvikling/venligbolig-plus
30	AlmenBolig+	KAB (almennyttigt boligselskab i København)	Modulbygget lavenergibolig, hvor man får en "skal" som man selv indretter. Der er basisbadeværelse og basiskøkken. Opsætter selv skillevægge og hjælpe med vedligeholdelse af udenoms arealer.	https://www.kab-bolig.dk/boligsoegende/bolig-former/almenbolig
31	Sønderborg Fællesfond	Sønderborg Fællesfond	Yde medfinansiering til boligprojekter og erhvervsprojekter	https://www.facebook.com/SonderborgFF/
32	Ø-hjem	Arkitekt-firmaet "Hele Landet"	Etablering af en ø-prøvebolig som tilflyttere kan leje i ca. 3 måneder, og derefter købe eller fraflytte. Skal bygges ud fra en bæredygtighedstanke, både økonomisk, socialt og ved brug af lokale byggematerialer og byggeskikke. Overskuddet fra salget skal bruges til etablering af et nyt ø-hjem.	https://www.helelandet.dk/o-hjem
33	Tilflytterbolig.dk	Balance Danmark	Målet er at etablere 16 tilflytterboliger på landet, herunder på øerne. Formålet er at gøre det mere attraktivt for især børnefamilier og par at bosætte sig i landet, og bevare lokalsamfundet.	http://balance-danmark.dk/tilflytterbolig/
34	Nyboskab - landsbyklynger på Djursland	BO FROST Architects	Nyboskab er et pilotprojekt igangsat af Landsbyfællesskabet Østdjurs i samarbejde med Syddjurs Kommune. Projektet skal i perioden 2018-2021 udvikle en model for at igangsætte nye bofællesskaber og afprøve den ved at igangsætte to nye bofællesskaber i området, der får et startskud af projektet og skal leve videre selv.	http://nyboskab.dk/om-nyboskab

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan styrker vi iværksætteri og beskæftigelse på/fra øen?				
35	Fælles turismestrategi for Femø, Fejø, Askø	Arbejdsgruppe af øboere + Gate 21	<p>Projektet "Udvikling af fælles turismestrategi for øerne nord for Lolland" starter i 2020, og skal føre til udvikling af fællesattraktioner, som en ø-hop-pakke, et fællesbrand, flere turister med fokus på kvalitetsprodukter, en mulighed for at udvide sæsonen og give et mere stabilt flow af gæster gennem hele året.</p> <p>Projektet er støttet af Ø-støtten og LAG Småøerne.</p>	<p>https://www.livogland.dk/sites/livogland.dk/files/dokumenter/puljer/stoettede_projekter_paa_de_smaa_oer_2019-2.pdf</p> <p>http://lag-smaaerne.blogspot.com/2020/01/seks-smaer-far-nu-ekstrahjlp-med-lag.html#more</p>
36	KEFUR – Kreativt Entreprenørskab på Fur	Fur Udviklingsråd	<p>I 2017-2018 gennemførte Fur et projekt med fokus på bosætning, iværksætteri og erhvervsudvikling.</p> <p>Der blev bl.a. givet råd og vejledning om ledige ejendomme, finansiering, støttemuligheder til iværksætteri, netværk m.m. Erhvervs- og iværksætterservicen er fortsat.</p>	<p>http://flyttilfur.dk/om-kefur-kreativt-entreprenoerskab</p>
37	Nye turismeprodukter – Bådture ved Mandø og Tunø	B&B Mandø + Aarhus Searangers	<p>På Mandø har en innovativ øbo set Vadehavets skiftende vandstand og spændende dyreliv, som en mulighed for at udvikle en helt særlig turfærge <i>Mandøpiggen</i>. Den kan både sejle og køre, og dermed bringe turisterne ud på oplevelser i Vadehavet, som ikke har været muligt før med båd.</p> <p>Searangers er en oplevelsesvirksomhed i Aarhus, der har set muligheder i havet og den forholdsvis tætte afstand til Tunø og Samsø. De tilbyder ture til begge øer med fokus på naturen, teambuilding og lokale oplevelser på øerne.</p> <p>Måske andre øer/øboere ser lignende muligheder for at udvikle en turismevirksomhed, eller udvikle produkter der kan tilbydes eksisterende turoperatører i området?</p>	<p>https://www.bb-mandoe.dk/turfaergen-mandopigen</p> <p>https://searangers.dk/</p>

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan styrker vi iværksætterier og beskæftigelse på/fra øen?				
38	Ø-konsulent på Orø	Orø Erhvervsforum samt Orøkontoret og Holbæk Kommune	I perioden 2014-2016 havde Orø ansat en ø-konsulent, med det formål at bidrage til vækst i kultur, turisme og bosætning på Orø. Effekten var særlig positiv hos turismevirksomhederne, som fik øget besøgstal og en betydelig meromsætning.	https://heforum.dk/presse/nyheder-pressemeddelelser/turister-og-tilflyttere-stroemmer-til-oroe
39	Højskoler og efterskoler – en vej til beskæftigelse og flere besøgende på øerne (Anholt, Sejerø og Venø)	Bestyrelserne bag skolerne.	På Anholt og Sejerø har en gruppe øboere startet højskoleprojekter op, som hver på deres måde udbyder forskellige kurser, der kan medvirke til øget beskæftigelse på øen. Samtidig tiltrækker det en række kursister, der måske ikke ellers var kommet til øen. Det øger kendskabsgraden til øerne, og forhåbentlig baner det også vejen for nye tilflyttere. På Venø ligger Venø Efterskole, som er en vigtig arbejdsplads for øen, og som hvert år tiltrækker mange unge – og deres familier. Perfekt for Venø, som i forvejen gør meget for at tiltrække denne målgruppe (bl.a. Venø Festivalen).	http://xn--erneshjskole-ujbg.dk/ https://anholthoejskoleforening.dk/ https://www.venoe-efterskole.dk/
40	Socialpædagogiske og socialøkonomiske virksomheder (Avernakø, Fejø og Fyn)		På flere af småøerne findes forskellige typer af socialpædagogiske virksomheder/institutioner, i form af bosteder og uddannelses tilbud for mennesker med særlige behov. Disse institutioner er med til at sikre lokale jobs på øen, og dermed incitament til at medarbejderne bosætter sig på øen. Som eksempler kan nævnes Munkegaarden på Avernakø og Solvang på Fejø. På Vestfyn ligger Nørregaarden, som er en socialøkonomisk virksomhed med et økologisk landbrug, gartneri, integreret bosted for udviklingshæmmede og en gårdbørnehave. Kunne noget lignende ligge på en ø?	https://bt-munkegaarden.dk/ https://www.solvangfejoe.dk/ https://www.norregaarden.dk/

Nr.	Idé/ projekt	Ansvarlig	Beskrivelse	Vil du vide mere...?
TEMA: Hvordan styrker vi iværksætteri og beskæftigelse på/fra øen?				
41	"Ny turisme i tomme bygninger"	Skive Kommune	Undersøge og udvikle nye forretningskoncepter for, hvordan tiloversblevne bygninger, særligt inden for kystnærhedszonen, kan anvendes til nye formål i turisme- og oplevelsesøkonomien	https://www.skive.dk/nyturismeitommebygninger
42	Crowdfunding til fødevarevirksomheder	COOP	Coop har lavet en platform for crowdfunding til fødevarevirksomheder, hvor der kan søges medfinansiering til virksomhedsopstart eller -udvikling.	https://crowdfunding.coop.dk/blog/58
43	LAG Småøerne	Foreningen LAG Småøerne	Medvirker til at styrke erhvervs- og turismeudvikling, herunder iværksætteri, samt bosætningsindsatser og det samarbejdende udviklingsarbejde på småøerne, via sparring og økonomisk støtte til projekter på de 27 småøer.	http://lag-smaaerne.blogspot.com/ Læs om andre støttemuligheder på: http://lag-smaaerne.blogspot.dk/search/label/andre%20puljer

Afslutningsrapport

Som afslutning på projektet "Nye naboer – mere ø-liv", er der i foråret 2020 udarbejdet en afsluttende rapport.

Du finder rapporten her: www.danske-smaaer.dk/projekter/nye-naboer/

Hvis du vil vide mere...

SAMMENSLUTNINGEN AF
DANSKE SMÅØER

Danske Småøer

Lise Thillemann Sørensen
Sekretariatsleder
Tlf. 62 51 39 93
www.danske-smaaer.dk

LAG SMÅØERNE

Morten Priesholm
Projektkoordinator
Tlf. 22 32 84 93
www.lag-smaerne.dk

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer
i landdistrikterne